

УДК 373.5(410.1)+373.5(410.3)

РЕФОРМУВАННЯ ЗМІСТУ ШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ У ВЕЛИКІЙ БРИТАНІЇ В КОНТЕКСТІ ЄВРОПЕЙСЬКИХ І СВІТОВИХ ТЕНДЕНЦІЙ

Надія Ремезовська

У статті висвітлено головні напрямки реформаторської діяльності консерваторів у галузі загальної середньої освіти. Зокрема, йдеться про перегляд національного курикулуму, удосконалення екзаменаційної системи та професійної освіти для учнів 14–19 рр. відповідно до світових стандартів.

Ключові слова: реформа, навчальний курикулум, екзаменаційна система, стандарти досягнень, професійна освіта, загальне свідоцтво про середню освіту.

Постановка проблеми. Загальновідомим є той факт, що кожний новий уряд проводить свою політику абсолютно в усіх сферах суспільно-політичного життя країни. Це, у свою чергу, призводить до перегляду та аналізу всіх ланок суспільного життя держави, а, в результаті – до їх реформування. Будь-які реформи, у першу чергу, покликані покращити та оновити державні позиції у різних сферах та напрямках суспільної діяльності. Добробут країни безпосередньо залежить від розвитку освіти, отже, з приходом до влади нової політичної сили одним із напрямів активності у площині змін завжди опиняється освіта та її реформування. Зміст і спрямування освітніх реформ у Великобританії відбиває інтереси і носить характер тих політичних сил, що опиняються при владі. Зокрема, боротьба відбувається між двома провідними політичними силами – лейбористами та консерваторами.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Упродовж значного проміжку часу реформування британської шкільної освіти виступає предметом наукового аналізу. Дослідженню трансформаційних процесів у змісті британської шкільної освіти присвятили свої роботи такі науковці, як Клайд Чіті, Дерек Гіллард, Девід Колбі, Роберт Філліпс та ін. Широкий спектр питань у галузі середньої освіти Сполученого Королівства перебуває у колі наукових інтересів українських дослідників: Н.М. Лавриченко, О.І. Локшиної, О.О. Першукової, О.К. Мілютіної, А.А. Сбруєвої, російських учених С.Ю. Алексєвіча, Н.М. Воскресенської, Б.Л. Вульфсона, А.Н. Джурина.

Мета статті. Наразі Великобританія перебуває у стані реформ, що стосуються всіх ланок освітньої системи. Метою статті є висвітлення політики сучасного британського уряду щодо реформування змісту загальної середньої освіти. Проблема змісту освіти є особливо вирішальною в умовах глобалізаційних процесів, розбудови суспільства знань. Цілком зрозуміло, що не можна покращити якість освіти без реформування її змісту.

Виклад основного матеріалу. З приходом до влади консервативної партії на чолі із прем'єр-міністром Девідом Кемероном у травні 2010 р. у

Великобританії спостерігаються нові тенденції в системі загальної середньої освіти загалом у її змісті зокрема. Напрямки своєї діяльності у цій царині консерватори анонсували в урядовій програмі «Свобода, чесність, відповідальність». Доцільність реформування системи освіти зумовлена необхідністю підняти освіту на значно вищий щабель конкурентності у світі. У колі освітянських завдань нової влади опинилися питання, що стосуються змісту середньої освіти:

- перегляд та внесення змін до національного курикулуму;
- реформування професійно-зорієнтованої освіти;
- перегляд і внесення змін до екзаменаційної системи;
- реформування GCSE (*General Certificate of Secondary Education*);
- запровадження британської версії міжнародного ступеня бакалавра при отриманні GCSE;
- удосконалення системи діагностичного оцінювання [8].

Схвалення напрямів роботи уряду у цій галузі засвідчено у промові королеви Великобританії Єлизавети «Закон про освіту та дітей», у якій наголошується на тому, що «... керуючись законом, учителі матимуть більше можливостей реалізувати навчальні програми у тому обсязі, які, на їхню думку, є необхідними для учнів та для досягнення ними високих освітніх стандартів» [7]. Серед головних завдань, які будуть покладені в основу нового закону про освіту і працюватимуть на перспективу досягнення позитивних результатів, на думку королеви, є подолання бюрократизованості та забезпечення рівного доступу до освіти. Реформування відділів стандартів освіти, затвердження низки нормативних документів щодо закріплення за школами більшої відповідальності за результати досягнень учнів сприятимуть подоланню низького рівня успішності та дисбалансу між успішністю учнів різного соціального походження.

Міністр освіти Майкл Гав у своїх виступах неодноразово наголошував на заявлених урядом намірах забезпечити рівний доступ до освіти та однакові можливості для учнів різного соціального походження, піддаючи нищівній критиці освітню діяльність лейбористів, спрямовану на просування селективної системи, що призвело до виникнення значної нерівності освітніх можливостей учнів. Для реалізації поставленої мети в майбутньому законі про реформування освіти буде закладена стаття про надання додаткового фінансування школам, де навчаються учні із малозабезпечених сімей, а також про їх ефективне використання відповідно до потреб учнівського контингенту. Покращення стану освіти – основне гасло нової влади. Консерватори піддали нищівній критиці просвітницьку діяльність лейбористів, характеризуючи її як бюрократичну та абсурдну, що призвела до падіння показників освітнього рівня порівняно з іншими високорозвинутими країнами світу.

Фінансова підтримка освітніх проектів лейбористами не дала значних позитивних зрушень у цій царині. Централізація влади та відсутність достатніх повноважень на місцях гальмували поступальний розвиток освіти: обмеження повноважень учителів щодо вирішення питань координації навчального процесу, вдосконалення та складання тестів для іспитів. Зокрема, учні державних шкіл були позбавлені можливостей складати тести підвищеного рівня складності – на відміну від учнів приватних шкіл.

За результатами досліджень Організації економічного співробітництва та розвитку (OECD), проведених за програмою міжнародної оцінки учнів (PISA), за останні 10 років Великобританія значно втратила свої позиції у сфері освіти на міжнародній арені. Зокрема, за якістю освіти у сфері природознавчих дисциплін відбулося падіння з 4-го місця на 14-те, за рівнем грамотності – з 7-го на 17-те, з математики – з 8-го на 24-те місце. У той же час у дослідженнях ЮНІСЕФ та OECD британська освітня системи характеризуються як одна з таких, що не має аналогів у тому, що стосується рівня дисбалансу щодо успішності учнів між державним та приватним секторами. Підтвердженням слугує той факт, що за результатами досліджень, проведених у Сполученому Королівстві у 2009 р., чисельність учнів з бідних сімей, що вступили до Оксбріджу, в середньому становила близько 45 з 80 000 учнів кожного навчального року [4]. Основна маса студентів вищих навчальних закладів – випускники приватних шкіл. Такий незадовільний стан речей безперечно потребує змін: лібералізації, послаблення забюрократизованості, надання школам більшої автономії, покращення екзаменаційної системи, забезпечення рівного доступу до освіти.

Даючи інтерв'ю газеті «*The Independent*», міністр освіти Майкл Гав окреслив головні напрямки діяльності уряду в освітній галузі, назвавши програму реформ шкільної освіти «масштабною і жорсткою» [3]. Зокрема, він наголосив на тому, що реформа – це завжди нелегкий шлях побудови кращої системи в умовах обмеженого фінансування та подолання відставання країни за загальноосвітнім рівнем відповідно до світових показників; відходу від бюрократизму та повернення поваги й визнання компетентності учителів. Відповідно уряд повинен наполегливо працювати, пам'ятаючи, що головне завдання – це виховання наступної генерації [4].

На думку Майкла Гава, освіта у Великобританії за останні роки значно втратила у поступі. Завдання уряду полягає не у тому, щоб порівнювати колишні темпи розвитку та досягнення в освіті, а з'ясувати, як виглядає британська освітня система на тлі світових та загальноєвропейських стандартів, виробити план дій у напрямку покращення з урахуванням національних інтересів, оскільки в глобальному масштабі людство прогресує в усіх сферах – економіці, технологіях, освіті [3]. Зважаючи на світовий досвід, варто зазначити, що три головні умови забезпечують успіх реформ шкільної системи: *автономія шкіл, більш вимогливе зовнішнє оцінювання та висококваліфіковані вчителі*. Зараз за таким сценарієм здійснюється реформування середньої освіти в США. Канада, Швеція, Сінгапур слугують прикладом успішних країн із високими показниками у сфері освіти, повністю чи частково реформованої з опертям на ці три складові.

Виступаючи перед учительською організацією «*Teach First*» та іншими освітніми установами у Вестмінстерській академії Лондона у вересні 2010 р., міністр освіти заявив про наміри уряду слідувати вищезазначеним шляхом реформ. Хоча подібні спроби консерватори вже здійснювали шляхом заснування 15 автономних технологічних коледжів для учнів з різними розумовими здібностями наприкінці 80-х рр. ХХ ст. Згодом лейбористи, взявши за основу напрацювання своїх попередників, започаткували академії.

Позитивна динаміка у результатах досягнень учнів спостерігалася і в коледжах, і в академіях завдяки тому, що вони мали більше свободи організувати навчальну діяльність згідно з навчальними програмами, однак зберігаючи право вибору.

Уряд надав можливості школам ставати провайдерами освітніх послуг, започатковувати нові школи та функціонувати як школи-консультанти, на зразок практикуючих домашніх лікарів. Зокрема, до Міністерства освіти надійшло 16 заяв про створення таких шкіл. Усі ці пропозиції слугують підтвердженням вимог громадськості надати можливість учням обирати школу на власний розсуд.

Освітня політика уряду спрямована на перегляд та внесення змін до національного курикулуму на підставі вивчення кращих світових зразків та визначення необхідного обсягу знань для учнів різних вікових груп. Курикулярна реформа за своєю значущістю розцінюється як національна проблема, а її розв'язання спирається на демократичну платформу. Завдання полягає у доповненні погляду на знання як передумову здобуття компетентностей, їх новим розумінням як засобу формування зацікавленості учнів до навчання і пізнавальної діяльності загалом.

Відповідно до закону про освіту 2008 р., прийнятого лейбористами у відповідь на рекомендацію інспектора освіти Джіма Роуза, оновлений національний курикулум для початкової школи мав вступити в силу з вересня 2011 р. Однак на засіданні 7 липня 2010 р. Кабінет Міністрів скасував рішення попереднього уряду щодо виконання запланованих ним змін, а саме: запровадження оновленої версії навчальних програм для першого і другого ключових етапів шкільної освіти. Рухаючи освітню політику у напрямі відходу від забюрократизованості, консерватори планують надати школам більше свободи для автономії в тому, що стосується прийняття рішень, у якому обсязі реалізовувати навчальні програми, а також скоротити загальну кількість методичних рекомендацій для вчителів. Такі наміри уряду вступають у конфронтацію з освітньою політикою консерваторів 1988 р., суть якої зводилася до скорочення повноважень регіональних відділків освіти (*LEAs*) і посилення централізованого управління освітою.

В оновленому навчальному курикулумі для британських шкіл передбачено скорочення виконання базових навчальних програм. Прагнення уряду полягають у тому, щоб повернути національний план до його головної функції – мінімізувати національні приписи щодо викладання шкільних предметів та надати право вчителям реалізовувати навчальні програми в тому обсязі, який, на їхню думку, є важливим та необхідним для учнів. У той же час планується залишити дієвим чинний навчальний план для 1-го і 2-го ключових етапів до 2011/12 навчального року, оскільки поточні навчальні програми, затверджені 2000 р., досить гнучкі і передбачають надання школам і вчителям більше можливостей для маневрування. Уряд прийняв рішення не вводити в дію рівневі описи стандартів досягнень з навчальних предметів для 3-го ключового етапу шкільної освіти, які, відповідно до здійсненого експертом з питань освіти Джімом Роузом перегляду у 2008–2009 рр., мали вступити в силу у вересні 2010 р. Школи повинні будуть здійснювати навчальний процес

відповідно до чинних навчальних програм.

Маючи намір скасувати тестування 11+ за час перебування в опозиції, торі прийшовши до влади, анонсували протилежне до попередньо визначеного завдання – залишити систему тестування на 2-му ключовому етапі як інструментарію визначення рівня готовності учнів до навчання у старшій школі. Результати тестування на 2-му ключовому етапі – це постійне та надійне джерело інформації для батьків у переломний момент переходу з початкової до середньої школи. Тестування 11+ підсумовує результати навчання у початковій школі та надає можливість одержати офіційні показники індивідуальних досягнень учнів [2].

Обов'язковий компонент шкільної програми пропонує скоротити і надати вчителям свободу вибору навчального матеріалу. Значної уваги потребує початкова школа. Запровадження незалежного тестування навичок читання 6-річних учнів дасть можливість підтвердити готовність учнів до навчання. Головна мета тестування – підтвердження готовності учнів до використання уміння вчитися в опануванні змісту шкільних предметів. Важливим є перехід з початкової школи в середню. Учні повинні закінчувати початкову школу, досягнувши необхідного для подальшого навчання в середній школі рівня знань, обґрунтованого стандартами.

Викликає занепокоєння зменшення кількості учнів, що обирають іноземні мови для вивчення на 4-му ключовому етапі навчання. Завдання уряду – підвищити число тих, хто вивчає іноземні мови, з метою забезпечення конкурентоспроможності Великобританії на світовому ринку праці.

У контексті реформ важливого значення набуває розбудова британської системи присвоєння кваліфікацій світового зразка. Відповідно уряд має намір підсилити інспекторську роль Відомства з питань кваліфікацій та курикулуму (QCA) для більш ефективної діяльності та спрямувати його співробітників на проведення порівняльного аналізу національної системи кваліфікацій з іншими країнами для отримання повної картини освітньої конкурентоздатності Великобританії.

Саме тому одночасно з курикулярною реформою у полі зору нової влади опинилося питання перегляду екзаменаційної системи. Реформа спрямована на приведення стандартів оцінювання у відповідність до показників таких країн, як Сінгапур, Південна Корея, Китай. Мірилом оцінювання екзаменаційних досягнень британських школярів виступлять показники стандартів досягнень учнів Китаю та Південної Кореї. Перед Відомством із питань кваліфікацій та курикулуму (QCA) уряд ставить завдання вивчити зразки тестів та результати найкращих світових освітніх систем для порівняння з національними стандартами.

Однак у країні спостерігається помітне підвищення вимог до стандартів досягнень учнів. Як наслідок, від учнів очікують високих показників при складанні іспитів на отримання Загального свідоцтва про освіту просунутого рівня «А» (*Advanced level GCSE*). Це, у свою чергу, викликає занепокоєння з приводу недостатньо високого рівня складності завдань та відставання від інших держав у розробленні тестів різного рівня.

Тестування 2010 р. показало такі результати: 3 з 10 учнів, що склали

іспити підвищеного рівня складності на отримання Загального свідоцтва про освіту просунутого рівня «А» (*Advanced level GCSE*), отримали оцінку А, тоді ж як велика кількість учнів отримала оцінку С, що свідчить про помірне зростання показників якості за останні 22 роки. Однак аналіз рівня складності тестів із природничих дисциплін, зроблений Відомством з питань кваліфікацій та курикулуму (QCA), засвідчив низький рівень складності тестів порівняно зі світовими аналогами. У зв'язку з цим міністр освіти Майкл Гав, даючи інтерв'ю англійській газеті «*Telegraph*», заявив про необхідність повернення довіри до екзаменаційної системи. Зокрема, він зазначив, що попередній уряд ігнорував його заяви і підтримував існуючий стан речей, що було в інтересах влади, і тим самим активно руйнував плани на отримання освіти сотень тисяч дітей щорічно. На його думку, створення «більш активної», регульованої системи академічних та професійних кваліфікацій, надання більших повноважень екзаменаційним радам у проведенні тестувань у більш жорстких умовах було «критичним для відновлення довіри до екзаменаційної системи» [5].

Уряд консерваторів ставить за мету на законодавчому рівні надати більше повноважень інспекторату, зокрема, юридичній особі – Відомству з питань кваліфікацій та курикулуму (QCA) – для підняття екзаменаційної системи на належний рівень. У зв'язку з визначенням нових функцій на QCA лягає відповідальність за проведення компаративних досліджень стандартів досягнень по завершенню головних етапів шкільного навчання (у 11, 16 та 18 pp.) у Великій Британії та Індії, Китаї, Сінгапурі, Південній Кореї, Австралії, Новій Зеландії та Канаді.

Міністр освіти Майкл Гав прокоментував ужиті урядом заходи так: «Наші молоді люди все більше змагатимуться за робочі місця та вищі навчальні заклади на глобальному рівні, і ми не можемо дозволити нашим учням складати іспити, що не відповідають світовим стандартам» [1]. Необхідність здійснення ретельного перегляду екзаменаційної системи стає нагальною. Згідно з заявами коаліції, реформи торкнуться Загального свідоцтва про середню освіту (GCSE) з метою попередження падіння кількості учнів, що вивчають сучасні іноземні мови та природничі дисципліни. Ступінь бакалавра буде присуджуватися тим учням, які складуть іспити з 5-ти обов'язкових навчальних предметів із результатом, що відповідає рівням А* – С у межах чинної шкали оцінювання. У той же час на експертні групи науковців та освітян покладається завдання розробити методичні рекомендації та завдання щодо змістового наповнення тестів і проведення екзаменів на здобуття Загального свідоцтва про середню освіту підвищеного рівня «А» (*Advanced level GCSE*).

Запровадження британської версії міжнародного ступеня бакалавра при отриманні GCSE для учнів з високими показниками успішності з англійської мови, математики, ІТ (інформаційно-комунікаційних технологій), сучасних іноземних мов, одного з гуманітарних предметів, природничих дисциплін полягає у збереженні «класичної британської» системи присвоєння академічних кваліфікацій та створенні на її основі нової моделі GCSE європейського зразка. Екзамени такого рівня нададуть молодим людям можливість конкурувати на світовому ринку праці.

Одним із головних напрямків реформування змісту середньої освіти є професійно зорієнтована освіта, зокрема перегляд спеціалізованих навчальних

курсів для учнів старшого шкільного віку (14–19 рр.). Про такий намір уряду заявив міністр освіти Майкл Гав у своїй промові у Вестмінстерській академії Лондона у вересні 2010 року. Зокрема він зробив наголос на цінності професійних кваліфікацій та необхідності прирівняти за статусом професійно зорієнтовану освіту до академічної.

За словами Майкла Гава в газеті «*The Independent*», «радикальний перегляд усієї системи підтвердить той факт, що професійно зорієнтована освіта має надавати учням можливості отримати професію чи продовжити освітню підготовку, вступивши до коледжу чи університету» [9].

Набуття навчальних компетентностей та опанування низки професій учнями здійснюватиметься переважно у спеціалізованих школах (*specialist schools*). Модернізація професійно зорієнтованої освіти стосуватиметься підвищення якості практичних навичок учнів у таких галузях, як інженерія, конструювання, дизайн, охорона здоров'я, домоводство, ІТ, туризм.

Новий уряд відкидає запропоновану лейбористами практику розглядати предмети професійного спрямування як «псевдо академічні» курси, в яких надається перевага теорії, на противагу ключовим кваліфікаціям. Консерватори обстоюють ідею залучення більшої кількості учнів до вибору навчальних курсів професійно-технічного спрямування та здійснення навчання у формі практичних занять у школах-майстернях, технічних коледжах без відриву від виробництва, розроблення навчальних програм за 8-рівневою шкалою складності. Перегляд буде здійснюватися під керівництвом професора державного управління Лондонського королівського коледжу Елісон Вульф.

Аналіз попередніх результатів дасть можливість напрацювати низку методичних рекомендацій щодо покращення професійної підготовки учнів з урахуванням динаміки змін на ринку праці та кращих зразків такої підготовки в найрозвиненіших країнах світу. Перегляд буде торкатися змісту та методів навчання, а також фінансування та залучення приватних провайдерів до організації та реалізації навчального процесу.

Нині за результатами іспитів в екзаменаційних таблицях спеціалізовані навчальні курси розглядаються як такі, що прирівнюються до академічних дисциплін. У сучасній Великій Британії спостерігається зростання інтересу учнівської молоді до вибору професійних курсів. За показниками 2008 р., 540 000 учнів обрали професійно зорієнтовані дисципліни для складання іспитів на отримання GCSE порівняно з 2007 р., коли цей показник становив 22 500. У 2009 р. понад 64 000 16-річних учнів обрали курс ІТ як один із предметів на вибір для складання екзаменів на отримання GCSE, хоча в навчальному курикулумі на його вивчення відводиться менша кількість годин порівняно з іншими дисциплінами [6].

Однак, на думку консерваторів, якість професійної підготовки на базі шкільної освіти ставиться під сумнів за умови, якщо вона здійснюється в академічній установі з відривом від виробництва і не доповнюється виробничою практикою, оскільки саме від цих складових залежить рівень кваліфікованої підготовки учнів.

Дискутованим залишається питання початкового етапу професійної підготовки учнів шкільного віку на державному рівні. Пропонується надавати

можливість незначній кількості учнів розпочинати професійно зорієнтоване навчання раніше за встановлений навчальним курикулумом вік (з 14 р.) як альтернативний варіант академічного навчання. З точки зору консерваторів, це приведе до збільшення кількості учнів, що надаватимуть перевагу професійно зорієнтованому напрямку шкільної освіти.

За прогнозами консерваторів 14-річні учні, а надалі й 16-річні учні, складатимуть іспити на отримання GCSE із предметів ядра з англійською мовою, математикою, природничими науками включно, у поєднанні з практичними курсами у таких галузях спеціалізації, як будівництво, переробна промисловість, мода та дизайн, ІТ.

Перші технічні коледжі при університетах відкриють у 2012 р. в Уест-Мідлендс за підтримки і керівництва Естонського університету, а згодом у Вульвергемптоні, Солфорді, Бредфорді та Лестері. На майбутнє уряд планує розвивати студійні школи, засновані на аналогічній моделі, за якою учні опановують як академічні, так і практичні кваліфікації.

Висновки. Освіта Великої Британії нині перебуває у стані активного реформування з метою виходу на якісно новий щабель розвитку. Реагуючи на світові виклики, уряд консерваторів має намір затвердити програму реформ з метою посилення конкурентоздатності британської освіти на світовому ринку освітніх послуг. З цією метою передбачається надання школам більшої автономії в організації навчального процесу, реалізації навчальних планів і програм з одночасним підвищенням відповідальності та вимог до звітності керівників навчальних закладів, як державних, так і приватних щодо дотримання загальнонаціональних стандартів якості академічної і професійно зорієнтованої підготовки учнів. Ідеться також про запровадження менш бюрократизованих механізмів фінансування закладів шкільної освіти, вирівнювання шансів учнів різного соціального походження, на якісну освіту, підняття престижу вчительської професії, підвищення вимог до екзаменаційних і тестових випробувань учнів у кінці кожного з ключових етапів шкільної освіти.

Список використаних джерел:

1. DfE (2010) *Michael Gove speech to Westminster Academy*. Crown Copyright 2010. Available at: <http://www.education.gov.uk>.
2. DfE (2010) *National Curriculum*. Available at: <http://www.education.gov.uk/curriculum>.
3. *Education Secretary Michael Gove outlines 'formidable' school reforms*. *The Independent*. September 6, 2010. Available at: <http://www.independent.co.uk/news/education>.
4. Gove M. (2010) *I've upset schools, reform isn't easy*. *Express.co.uk* 11 July. Available at: <http://www.express.co.uk/posts/view/186212>.
5. Paton G (2010) *'Exams to be brought in line with world's toughest tests'* *Telegraph.co.uk* 6 September. Available at: <http://www.telegraph.co.uk/education/educationnews/>.
6. Paton G (2010) *'Government to overhaul vocational courses'* *Telegraph.co.uk* 9 September. Available at: <http://www.telegraph.co.uk/education/>.
7. *Queen's Speech – Education and Children's Bill*. *Number10.gov.uk*. 25 May 2010. Available at: <http://www.number10.gov.uk/queens-speech/>.
8. *The Coalition: our programme for government*. *Freedom, Fairness, Responsibility*. Crown copyright. 2010. Available at: <http://www.cabinetoffice.gov.uk>.
9. Woodcock A (2010) *Gove to launch vocational education review* *The Independent* 9 September. Available at: <http://www.independent.co.uk/news/education>.